

Република Србија
УСТАВНИ СУД
Број: Уж-4527/2011
_____ 2013. године
Београд

Уставни суд у саставу: председник др Драгиша Б. Слијепчевић и судије др Оливера Вучић, др Марија Драшкић, Братислав Ђокић, др Горан Илић, др Агнеш Картаг Одри, Катарина Манојловић Андрић, мр Милан Марковић, др Боса Ненадић, Милан Станић, др Драган Стојановић, мр Томислав Стојковић, Сабахудин Тахировић и Предраг Ћетковић, у поступку по уставној жалби Јанка Јаковљевића из Беле Реке, Шабац и Петра Миловановића из Параћина, на основу члана 167. став 4. у вези члана 170. Устава Републике Србије, на седници одржаној 31. јануара 2013. године, донео је

О Д Л У К У

1. Усваја се уставна жалба Јанка Јаковљевића и Петра Миловановића и утврђује се да је пропуштањем надлежних државних органа – Вишег јавног тужилаштва у Београду у предмету Ктн. 295/08 (раније Окружног јавног тужилаштва у Београду у предмету Ктн.Вп. 1/05) и Вишег суда у Београду у предмету Кри. 1042/11 (раније Окружног суда у Београду – Војно одељење у предмету Вп.Кри 2/05, односно Окружног суда у Београду у предмету Вп.Кри. 8/08) повређено право подносилаца уставне жалбе на живот зајемчено одредбом члана 24. став 1. Устава Републике Србије.

2. Утврђује се право подносилаца уставне жалбе на накнаду нематеријалне штете сваком у износу од по 5000 евра, у динарској противвредности обрачунатој по средњем курсу Народне банке Србије на дан исплате. Накнада се исплаћује на терет буџетских средстава - раздео Министарства правде и државне управе.

3. Налаже се Вишем јавном тужилаштву у Београду и Вишем суду у Београду да предузму све мере како би се преткривични поступак из тачке 1. окончао у најкраћем року.

Образложење

1. Јанко Јаковљевић из Беле Реке, Шабац, поднео је Уставном суду 4. октобра 2011. године, преко пуномоћника Петра Савића, Олгице Батић и Александра Ђурића, адвоката из Београда, уставну жалбу против „радњи нечињења, непоступања...по захтевима за спровођење истраге од 10. октобра 2005. године од стране бившег Окружног суда у Београду“, због повреде права на суђење у разумном року из члана 32. став 1. Устава, Републике Србије, која је заведена под бројем Уж - 4527/2011.

Петар Миловановић из Параћина и Јанко Јаковљевић, поднели су, преко истих пуномоћника, 4. октобра 2011. године уставну жалбу против истих радњи, због повреде истог уставног права, која је заведена под бројем Уж – 4539/2011.

Имајући у виду да су у оба предмета оспорене исте радње и истакнута повреда истог Уставом зајемченог права, Уставни суд је спојио ове предмете ради вођења јединственог поступка и доношења једне одлуке, с тим да се поступак води под бројем првог формираног предмета Уж - 4527/2011.

Поднеском од 19. јануара 2012. године подносиоци уставне жалбе су, преко пуномоћника, истакли и повреду права на живот из члана 24. став 1. Устава, због „непоступања надлежних државних органа у циљу расветљавања свих околности око убиства покојног Д.Ј. и Д.М, а нарочито откривања и процесуирања починиоца“.

Према наводима подносилаца уставне жалбе, 5. октобра 2004. године убијени су у Београду, на стражарским местима унутар касарне на Топчидеру, војници елитне јединице – Гардијске бригаде тадашње Војске Србије и Црне Горе, Д.Ј. и Д.М, синови подносилаца. Подносиоци уставне жалбе истичу да од првог момента поступак који воде правосудни органи наилази на потешкоће и проблеме, наводећи:

- да је у октобру 2004. године Војно тужилаштво у Београду покренуло истрагу „ради расветљавања“ свих околности трагичног догађаја;

- да је „након спроведене истраге“ закључено да су војници Д.Ј. и Д.М. након свађе пуцали један у другог и да је искључена могућност присуства трећег (или трећих) лица које би учествовало у погибији двојице војника;

- да је Врховни савет одбране, због начињених бројних пропуста и неправилности „у истрази“, као и контрадикторних налаза вештака, наложио да се формира Државна комисија сачињена од најеминентнијих представника државних органа и стручњака из области судске медицине, балистичара, форензичара и других;

- да је Државна комисија утврдила пропусте „у истрази“ војних органа, демантовала верзију о убиству и самоубиству и закључила да је у ствари реч о убиству које је извршило неко треће лице;

- да је наведени став Државне комисије потврђен супервештачењем од стране Федералног истражног бироа Сједињених Америчких Држава;

- да су, незадовољни „званичном истрагом“ која се водила поводом смрти њихових синова, 10. октобра 2005. године поднели Окружном суду у Београду захтев за спровођење истраге против бившег команданта Гардијске бригаде у Београду Р.Ћ. због кривичног дела непредузимање мера за заштиту војне јединице из члана 213. став 3. у вези са ставом 1. Основног кривичног закона, против судије Војног одељења Окружног суда у Београду В.Т. због кривичног дела кршење закона од стране судије из члана 181. Основног кривичног закона и против два лекара – вештака медицинске струке Н.М. и И.М. због кривичног дела давање лажног исказа из члана 206. став 1. Кривичног закона Републике Србије, али да поднети захтеви никада нису узети у разматрање;

- да су последње истражне радње спроведене пред раније Окружним судом у Београду у предмету Вп.Кри. 8/08.

- да им је непоступањем надлежних државних органа у циљу расветљавања свих околности око убиства покојног Д.Ј. и Д.М, а нарочито откривања и процесуирања починиоца, повређено право на живот.

Предложили су да Уставни суд усвоји уставну жалбу, утврди повреду означених права, наложи надлежном суду хитно поступање и да им досуди накнаду нематеријалне штете.

2. Према одредби члана 170. Устава Републике Србије, уставна жалба се може изјавити против појединачних аката или радњи државних органа или организација којима су поверена јавна овлашћења, а којима се повређују или ускраћују људска или мањинска права и слободе зајемчене Уставом, ако су исцрпљена или нису предвиђена друга правна средства за њихову заштиту.

У току поступка пружања уставносудске заштите, поводом испитивања основаности уставне жалбе у границама истакнутог захтева, Уставни суд утврђује да ли је у поступку одлучивања о правима и обавезама подносиоца уставне жалбе повређено или ускраћено његово Уставом зајемчено право или слобода.

3. Уставни суд је у спроведеном поступку извршио увид у доказе приложене уз уставну жалбу, списе предмета Вишег суда у Београду Кри. 1042/11 (раније Окружног суда у Београду Вп.Кри. 2/05 и Вп.Кри. 8/08) и одговор Вишег суда у Београду I Су. 1/11-530 од 11. јануара 2012. године, те је утврдио следеће чињенице и околности од значаја за доношење одлуке у овом уставносудском предмету:

У касарни објекта посебне намене „Караш“ на Топчидеру у Београду су 5. октобра 2004. године, приликом вршења патролне службе, смртно страдали војници Војске државне заједнице Србија и Црна Гора Д.Ј. и Д.М, синови подносиоца уставне жалбе.

Из списка предмета Вишег суда у Београду произлази да се поводом наведеног догађаја по предлогу Војног тужиоца у Београду пред Војним судом у Београду у предмету Ки. 1185/04 водио преткривични поступак, који је од 1. јануара 2005. године настављен пред Окружним судом у Београду у предмету Вп.Ки. 1341/05. Тежишна питања на која се тражио одговор су била: 1) да ли су покојни Д.Ј. и Д.М. изгубили животе у међусобном сукобу; 2) да ли је у питању самоубиство; 3) да ли је њихову смрт проузроковао неко трећи – непознати (НН) учинилац.

Одговор до кога је дошао бивши Војни тужилац у Београду је био да је Д.Ј. хицима из аутоматске пушке нанео смртоносне повреде Д.М, а затим усмртио и себе, те је поступак окончан одбацивањем кривичне пријаве против покојног Д.Ј. због немогућности кривичног гоњења. Овакав став Војног тужиоца био је заснован на заједничком налазу вештака балистичара и налазу вештака судске медицине од 12. новембра 2004. године у којем је, након реконструкције, највероватнији ток догађаја описан управо на наведени начин. Став Војног тужиоца поткрепљен је и мишљењем специјалисте за судску медицину, ангажованог од стране самог Војног тужиоца, да у предметном догађају није учествовала трећа особа.

Током преткривичног поступка, Врховни савет одбране државне заједнице Србија и Црна Гора је 15. октобра 2004. године образовао Комисију за испитивање околности погибије војника у касарни у Топчидеру. Наведена комисија је ангажовала групу стручних лица – специјалиста за судску медицину, ортопедску хирургију и трауматологију, психијатрију, психологију, балистику и трасологију. Четворо њих, сви специјалисти судске медицине и балистичар, након више примедба и оспоравања налаза и мишљења групе вештака ангажованих од стране суда, дали су у писменом облику заједничко мишљење, у којем је најважнији закључак да „Д.Ј. није сам себи нанео констатоване повреде“.

На основу овог мишљења, као и налаза и мишљења осталих стручних лица –психијатра, психолога и специјалисте за ортопедску хирургију и трауматологију, Комисија Врховног савета одбране је у свом извештају од 1. децембра 2004. године, поред осталог, закључила и да „војници нису могли задобити констатоване устрелне и прострелне ране у међусобном обрачуну“, да „војник Д.Ј. није извршио самоубиство“, те да су обојица страдала од трећег лица и то након што су претходно разоружани. Овим је оспорен закључак прве групе вештака да је Д.Ј. усмртио Д.М. и себе, и смрт обојице изричито је приписана непознатим трећим лицима. Са друге стране, двојица стручних лица – балистичар и трасолог су у одвојеном писаном извештају од 11. новембра 2004. године дали мишљење да је Д.Ј. највероватније сам себи нанео повреде, а да се могућност да је неко треће лице усмртило обојицу војника „никада не може

теоретски искључити, али да ниједан од нађених материјалних трагова на то директно не указује“.

Окружно јавно тужилаштво у Београду – Војно одељење је својим актом Ктн.Вп. 1/05 од 13. јуна 2005. године предложило Окружном суду у Београду – Војном одељењу да се спроведу поједине истражне радње у преткривичном поступку против НН лица, учиниоца кривичног дела напад на војно лице у вршењу службе из члана 206. став 4. у вези са ставом 1. Основног кривичног закона. У овом акту наведено је, поред осталог, да „без обзира на питање легалитета начина на који се група стручњака Комисије Врховног савета одбране упустила у бављење предметом из надлежности правосудних органа у току трајања преткривичног поступка, као и на њихову међусобну несагласност о неким кључним питањима предметног догађаја, стоји чињеница да је више несумњиво стручних лица суштински оспорило налаз и мишљење вештака које је ангажовао суд. Та околност, по налажењу Окружног јавног тужиоца у Београду, изазива основану сумњу у тачност датог мишљења тих вештака и изискује потребу да се они поново саслушају, односно изјасне о стручним мишљењима којима се оспорава њихово“.

Стога је Окружно јавно тужилаштво у Београду – Војно одељење предложило да се судским вештацима предоче сви налази и мишљења стручних лица која је ангажовала Комисија Врховног савета одбране и да се од њих затражи да се изјасне да ли остају код својих налаза и мишљења, укључујући и заједнички налаз од 21. новембра 2004. године, или их коригују, и у ком погледу. Такође, предложено је да се, уколико вештаци остану код свог првобитног налаза и мишљења, о предметном догађају затражи мишљење новог тима вештака у којем би били заступљени специјалисти судскомедицинске струке, психологије и балистике, са задатком да, на основу постојећих доказа, а по потреби и на основу додатних, дају стручно мишљење о одлучним спорним питањима у овој ствари: 1) може ли се и са којим степеном вероватноће утврдити да ли је војник Д.Ј. лишио живота војника Д.М. или обратно; 2) може ли се и са којим степеном вероватноће утврдити да ли су војници Д.Ј. и Д.М. извршили самоубиство; 3) може ли се и са којим степеном вероватноће утврдити да ли је војника Д.Ј. и Д.М. лишио живота неко трећи.

Преткривични поступак се по наведеном предлогу за предузимање појединих истражних радњи спроводио пред Окружним судом у Београду – Војно одељење у предмету Вп.Кри. 2/05.

Истражни судија Окружног суда у Београду – Војно одељење је одмах по пријему предлога за предузимање истражних радњи позвао судске вештаке балистичке струке и медицинске струке и 4. јула 2005. године им је лично уручио по примерак заједничког налаза и мишљења Комисије вештака ангажоване по наредби Комисије Високог савета одбране и наложио им је да се, у року од 15 дана, изјасне да ли остају код својих налаза и мишљења, укључујући и заједнички налаз од 21. новембра 2004. године, или их коригују, и у ком погледу.

Судски вештаци су се у дописима од 18. и 23. јула 2005. године изјаснили да у свему остају при налазима и мишљењима које су раније дали.

Како налази и мишљења две комисије вештака нису били у сагласности, истражни судија је 28. јула 2005. године донео наредбу да се на основу постојећих доказа, као и нових који би по захтеву вештака били накнадно прибављени, спроведе судско-медицинско и балистичко вештачење телесних повреда, оштећених покојних Д.Ј. и Д.М, војника који су приликом вршења патролне службе смртно страдали 5. октобра 2004. године у касарни објекта „Караш“ на Топчидеру у Београду, а на околности из предлога за предузимање појединих истражних радњи Тужилаштва.

Вештачење је поверено тиму вештака Института за криминалистичку технику Савезне криминалистичке полиције Савезне Републике Немачке у Висбадену. Истражни судија је 2. августа 2005. године сачинио замолницу Институту у Висбадену ради спровођења судско-медицинског и балистичког вештачења, по којој је Министарство за људска и мањинска права поступило.

Из списка предмета произлази да је Савезна криминалистичка полиција Савезне Републике Немачке по пријему списка (септембар 2005. године) дипломатским путем обавестила истражног судију Округног суда у Београду да, због раније добијених налога за вештачење, није у могућности да у примереном, краћем року, спроведе тражено вештачење. Из наведеног разлога су започети прво неформални, а потом и формални договори са званичницима Сједињених Америчких Држава око поверавања вештачења Федералном истражном бироу (у даљем тексту: FBI) и преузимања списка и доказа из Франкфурта, те њиховог транспорта за Квантико.

Дана 26. децембра 2005. године, истражни судија је донео нову наредбу којом је вештачење поверио тиму вештака лабораторије FBI и одредио, поред осталог, начин преузимања предмета.

Из службене белешке коју је истражни судија сачинио 23. марта 2006. године произлази да је тога дана на одржаном састанку код председника суда био, поред осталих, присутан и специјални агент FBI који је све присутне обавестио да је у централи FBI дошло до промена у погледу одлучивања о захтеву за вештачење и преузимања списка предмета и доказа, те да до преузимања предмета може доћи искључиво у Београду, а не у Франкфурту како је раније договорено. Стога је одлучено да се, док се чека одговор FBI, списи предмета и докази доставе из Франкфурта Округном суду у Београду.

Истражни судија је 28. марта 2006. године изменио наредбу за вештачење у ст. 4. и 5, односно у делу који се односио на начин преузимања предмета.

Из службене белешке сачињене 25. маја 2006. године произлази да је лабораторија FBI из Вашингтона дала сагласност за спровођење траженог вештачења.

Примопредаја списка предмета и доказа који су из Франкфурта враћени у Београд, извршена је 24. јула 2006. године.

Списи предмета и доказни материјал су ради вештачења у Сједињеним Америчким Државама предати званичнику Амбасаде САД 22. септембра 2006. године.

Налаз и мишљење вештака балистичара Федералног истражног бироа Сједињених Америчких Држава је примљен у Округном суду у Београду 23. октобра 2007. године.

Округно јавно тужилаштво у Београду је, након разматрања извештаја лабораторије FBI, у допису Ктн.Вп. 1/05 од 3. децембра 2007. године, који је примљен у Округном суду у Београду 19. децембра 2007. године, затражило од истражног судије, између осталог, да се његова наредба од 26. децембра 2005. године спроведе у потпуности, односно да се изврши и судско-патолошко вештачење телесних повреда које су задобили војници, покојни Д.Ј. и Д.М, те да се у коначном налазу и мишљењу који би заједнички дали вештаци обе струке одговори на питања која су наведена у поменутој наредби.

Истражни судија Округног суда у Београду је 27. децембра 2007. године упутио замолницу Министарству правде САД – FBI – Лабораторији да спроведе патолошко вештачење по наредби од 26. децембра 2005. године.

На захтев представника FBI из Сарајева, 17. јануара 2008. године одржан је састанак у Округном суду у Београду ради појашњења замолнице од 27. децембра 2007. године, односно ради навођења свих околности на које би приликом спровођења вештачења требало да се изјасни вештак судске медицине – патолог.

Окружном суду у Београду је 8. априла 2008. године достављен допис FBI у коме обавештавају истражног судију да FBI не доставља патолошка вештачења о криминалистичким истрагама.

Дана 18. априла 2008. године, путем видео-конференцијске везе, саслушан је судски вештак лабораторије FBI који је дао балистички налаз и мишљење, ради појашњења налаза и мишљења.

Истражни судија Окружног суда у Београду је 20. маја 2008. године донео наредбу за судско-медицинско вештачење и одредио вештака специјалисту судске медицине (главног судско-медицинског вештака Округа Оукленд, Мичиген, САД) и истог дана донео замолницу за пружање међународне правне помоћи.

Пуномоћници породица покојних војника су 17. септембра 2008. године предложили изузеће наведеног вештака судско-медицинске струке, који предлог је одбачен као недозвољен 26. септембра исте године.

Налаз и мишљење вештака судске медицине, насловљен као „судско-медицинско вештачење смрти војника Д.Ј. и Д.М.“, примљен је у Окружном суду у Београду 10. новембра 2008. године. Закључак наведеног вештака је да се „усмрћење обојице војника сматрају за убиства докле год се не докаже супротно...да је обојицу војника лишио живота неко трећи, докле год се не нађу необориви докази који би указали на супротно“. Истог дана, 10. новембра 2008. године, истражни судија је Окружном јавном тужилаштву у Београду доставио наведени налаз и мишљење.

Окружно јавно тужилаштво у Београду је 19. новембра 2008. године својим актом Ктн. 295/08 истражном судији Окружног суда у Београду ставило предлог за предузимање истражних радњи – саслушање 13 лица која до тада нису била саслушана, као и поновно саслушање 24 лица која су већ саслушана „ради евентуалног утврђивања нових чињеница“. Такође, стављен је и предлог да се балистичко вештачење FBI и судско-медицинско вештачење вештака доставе „како вештацима ангажованим од стране суда и Војног тужилаштва, тако и вештацима које је ангажовала комисија Врховног савета одбране, а ради изјашњења и евентуалне корекције или допуне својих налаза“. Предмет је пред Окружним судом у Београду добио нов број: Вп.Кри. 8/08.

Одлуком министра одбране 98-7 од 9. фебруара 2009. године одређено је да лица на служби у Војсци Србије, лица којима је престала професионална војна служба, као и лица која су одслужила војни рок у генерацији 2004. године, могу у истражном поступку саопштити тајне податке који су у непосредној вези са догађајем у касарни „Топчидер“ од 5. октобра 2004. године, када је наступила смрт војника Д.Ј. и Д.М.

Истражни судија је 16. априла 2009. године изразио неслагање са предлогом Окружног јавног тужиоца у Београду да се балистичко вештачење FBI и судско-медицинско вештачење вештака доставе како вештацима ангажованим од стране суда и Војног тужилаштва, тако и вештацима које је ангажовала комисија Врховног савета одбране. Кривично ванпретресно веће Окружног суда у Београду је 29. априла 2009. године дописом обавестило истражног судију да је поднето неслагање преурањено, имајући у виду да је претходно потребно предузети друге истражне радње.

Истражни судија је 1. јуна 2009. године заказао саслушање сведока за период од 8. до 11. јуна 2009. године и од 15. до 19. јуна 2009. године. Сведоке који нису приступили на заказана саслушања у наведеним периодима, истражни судија је саслушавао 20. јула и 1. септембра 2009. године.

Дана 16. септембра 2009. године, истражни судија је поновио изражено неслагање од 16. априла 2009. године са предлогом Тужилаштва.

Кривично ванпретресно веће Окружног суда у Београду је, поводом израженог неслагања истражног судије, 21. септембра 2009. године, донело решење Вп.Кв. 127/09 којим је одбило предлог Окружног јавног тужилаштва у Београду за предузимање истражне радње – достављање балистичког извештаја FBI и судско-медицинског вештачења вештацима ангажованим од стране суда и Војног тужилаштва, као и вештацима које је ангажовала Комисија Врховног савета одбране ради изјашњења и евентуалне корекције или допуне својих налаза.

Истражни судија је након спроведених истражних радњи списе предмета Вп.Кри. 8/08 доставио 29. септембра 2009. године Окружном јавном тужилаштву у Београду на даље одлучивање.

Више јавно тужилаштво у Београду, које је након промене организације јавних тужилаштва у Републици, преузело надлежност за поступање у овом предмету, је 30. маја 2011. године својим актом Ктн. 295/08 предложило истражном судији Вишег суда у Београду спровођење истражне радње – саслушање Р.М. у циљу утврђивања чињеница „везаних за околности које су таксативно набројане“.

Предмет је пред Вишим судом у Београдудобио нов број: Кри. 1042/11.

Дан након пријема предлога Вишег јавног тужилаштва у Београду, поступајући истражни судија Вишег суда у Београду је 31. маја 2011. године тражио од истражног судије истог суда, по чијем решењу се сведок Р.М. налазио у екстрадиционом притвору, обавештење да ли постоји могућност да се обави саслушање и уколико је могуће, када.

Будући да је у међувремену сведок Р.М. испоручен у Хаг, истражни судија је 16. јуна 2011. године од Вишег јавног тужилаштва у Београду затражио да се изјасни да ли остаје при свом предлогу за саслушање.

Тужилаштво је истражног судију 20. јуна 2011. године обавестило да остаје при свом предлогу, уз прецизирање да Р.М. треба испитати у својству сведока.

У периоду који следи, истражни судија је предузимао бројне неопходне процесне радње како би наведени сведок био испитан.

4. Одредбама Устава на чију повреду се позивају подносиоци у уставној жалби, утврђено је: да је људски живот неприкосновен (члан 24. став 1.); да свако има право да независан, непристрасан и законом већ установљени суд, правично и у разумном року, јавно расправи и одлучи о његовим правима и обавезама, основаности сумње која је била разлог за покретање поступка, као и оптужбама против њега (члан 32. став 1.).

Одредбама члана 46. Законика о кривичном поступку („Службени лист СРЈ“, бр. 70/01 и 68/02 и „Службени гласник РС“, бр. 58/04, 85/05, 115/05, 46/06, 49/07, 122/08, 20/09, 72/09 и 76/10) (у даљем тексту: ЗКП) прописано је, поред осталог: да је основно право и основна дужност јавног тужиоца гоњење учинилаца кривичних дела (став 1.); да је за кривична дела за која се гони по службеној дужности јавни тужилац надлежан да руководи преткривичним поступком (став 2. тачка 1)); да су ради вршења овлашћења из тачке 1) става 2. овог члана, сви органи који учествују у преткривичном поступку дужни да о свакој предузетој радњи обавесте надлежног јавног тужиоца и да су Министарство надлежно за унутрашње послове - полиција (у даљем тексту: орган унутрашњих послова) и други државни органи надлежни за откривање кривичних дела дужни да поступе по сваком захтеву надлежног јавног тужиоца (став 3.); да ако орган унутрашњих послова или други државни орган не поступи по захтеву јавног тужиоца из става 3. овог члана, јавни тужилац ће обавестити старешину који руководи органом, а по потреби може обавестити надлежног министра, владу или надлежно скупштинско тело (став 4.).

Чланом 47. ЗКП је прописано да јавни тужилац поступа пред одговарајућим судом сагласно закону.

Према члану 239. ЗКП, кад је учинилац кривичног дела непознат, јавни тужилац може предложити да истражни судија предузме поједине истражне радње, ако је, с обзиром на околности случаја неопходно или целисходно да се оне предузму пре покретања истраге и да ако се истражни судија не сложи са тим предлогом, затражиће да о томе одлучи веће из члана 24. став 6. (став 1.) и да се записници о предузетим истражним радњама достављају јавном тужиоцу (став 2.).

5. Доносећи одлуку у овом уставносудском предмету, Уставни суд је претходно констатовао: 1) да је уставна жалба изјављена притив „радњи нечињења, непоступања...по захтевима за спровођење истраге од 10. октобра 2005. године од стране бившег Окружног суда у Београду“, због повреде права на суђење у разумном року из члана 32. став 1. Устава, као и због „непоступања надлежних државних органа у циљу расветљавања свих околности око убиства покојног Д.Ј. и Д.М, а нарочито откривања и процесуирања починиоца“ због повреде права на живот из члана 24. став 1. Устава; 2) да је смрт синова подносилаца уставне жалбе наступила док су били на одслужењу војног рока у Војсци државне заједнице Србија и Црна Гора, у касарни Топчидер, у Београду.

Полазећи од разлога и навода изнетих у уставној жалби, Уставни суд је утврдио да су подносиоци, незадовољни радњама које су надлежни правосудни органи предузели поводом смрти њихових синова пред раније Војним судом у Београду (током 2004. године), 10. октобра 2005. године поднели Окружном суду у Београду захтев за спровођење истраге против бившег команданта гардијске бригаде у Београду Р.Ћ. због кривичног дела непредузимање мера за заштиту војне јединице из члана 213. став 3. у вези са ставом 1. Основног кривичног закона, против судије Војног одељења Окружног суда у Београду В.Т. због кривичног дела кршење закона од стране судије из члана 181. Основног кривичног закона и против два лекара – вештака медицинске струке Н.М. и И.М. због кривичног дела давање лажног исказа из члана 206. став 1. Кривичног закона Републике Србије. Такође, Уставни суд је утврдио да се, након одбачаја кривичне пријаве која је уследила после предузимања појединих истражних радњи пред Војним судом у Београду, води преткривични поступак по предлогу за предузимање истражних радњи ранијег Окружног тужилаштва у Београду – Војно одељење Ктн.Вп. 1/05 од 13. јуна 2005. године (сада Вишег јавног тужилаштва у Београду Ктн. 295/08) против НН лица због кривичног дела напад на војно лице у вршењу службе из члана 206. став 4. у вези са ставом 1. Основног кривичног закона, а поводом смрти војника Д.Ј. и Д.М. пред Вишим судом у Београду, раније Окружним судом у Београду у предмету који сада носи број Кри. 1042/11 (раније Вп.Кри. 2/05 и Вп.Кри. 8/08), а који је предуслов за одлучивање о поднетом захтеву за спровођење истраге оштећених.

Иако Устав не гарантује право да ће се кривични поступак против трећих лица водити, а да се, према устаљеној пракси Уставног суда, гаранције права на правично суђење из члана 32. Устава могу признати оштећеном само ако је у кривичном поступку поставио имовинскоправни захтев, у конкретном случају је од одлучујућег значаја чињеница да је реч о поступку који се води у вези са повредом права на живот које је зајемчено чланом 24. став 1. Устава.

Према ставу Европског суда за људска права, право на живот спада у „тврдо језгро“ људских права која се јемче сваком лицу, у свим околностима и на свим местима и не може да буде предмет било каквог ограничења или дерогирања. Реч је о једном од права које утемељује слободу и чије постојање подразумева позитивну обавезу државе да предузме све потребне мере како би се заштитио живот лица које је

под њеном надлежношћу (видети пресуду Европског суда за људска права у предмету "L.C.V. против Уједињеног Краљевства", од 9. јуна 1998. године, извештај 1998-III, став 36.). Ова позитивна обавеза државе обухвата материјалноправни и процесноправни аспект.

Са материјалноправног аспекта, позитивна обавеза државе подразумева предузимање свих неопходних мера како до насилне смрти не би дошло, а то претпоставља успостављање правног оквира који треба да пружи ефикасну заштиту од претњи усмерених на право на живот (видети, *mutatis mutandis*, пресуду Европског суда за људска права "Osman против Уједињеног Краљевства", од 28. октобра 1998. године, извештај 1998-VIII, ст. 115. и 116.). Због тога је неопходно постојање делотворних кривичноправних и других норми које би одвраћале од вршења кривичних дела против живота лица, као и процесних механизма за спречавање, сузбијање и кажњавање повреда тих норми (видети: пресуду Европског суда за људска права "Streletz, Kessler и Krenz против Немачке" од 22. марта 2001. године, став 86.). Ова обавеза се проширује и на предузимање превентивних мера ради заштите живота, посебно у односу на опасне делатности које потенцијално представљају ризик за живот (у том смислу видети и пресуду Европског суда за људска права "Oneryildiz против Турске", од 30. новембра 2004. године, став 107.).

Посматрана са процесноправног аспекта, позитивна обавеза државе се, у случају када је неко лице лишено живота, састоји у спровођењу независне и делотворне истраге (видети пресуду Европског суда за људска права "McKerr против Уједињеног Краљевства" од 4. маја 2001. године, став 111.), што подразумева постојање ефикасног судског система у оквиру којег ће бити спроводен поступак који не мора нужно по свом карактеру да буде кривични.

Имајући у виду изнето, као и чињеницу да је у конкретном случају реч о смрти два војника - синова подносилаца уставне жалбе, која је наступила док су били на служењу војног рока у Војсци државне заједнице Србија и Црна Гора у касарни Топчидер у Београду, Уставни суд сматра да је обавеза државних органа, у конкретном случају надлежних правосудних органа – јавног тужилаштва и суда, била да управо у оквиру преткривичног поступка делотворно истраже околности под којима се догађај одиграо и да утврде евентуалну одговорност одређених лица.

С обзиром на наведено, Уставни суд је оценио да позитивну обавезу државе у заштити права садржаног у члану 24. став 1. Устава, а која подразумева брзо и ефикасно испитивање предмета конкретног случаја, без непотребног одлагања, треба ценити у оквиру процесноправног аспекта права на живот, и то у односу на преткривични поступак који се на предлог надлежног тужилаштва води пред Вишим судом у Београду у предмету Кри. 1042/11.

6. Испитујући постојање Уставом и Законом о Уставном суду ("Службени гласник РС", бр. 109/07 и 99/11) утврђених претпоставки за одлучивање о овој уставној жалби у односу на истакнуту повреду права на живот из члана 24. став 1. Устава, а полазећи од одредбе члана 170. Устава и члана 82. Закона о Уставном суду, као и од досадашње праксе Уставног суда и правних ставова у поступању по уставним жалбама који су усвојени на седницама Суда од 30. октобра 2008. године и 2. априла 2009. године, Суд налази да је потребно испитати постојање три претпоставке за одлучивање по овој уставној жалби, и то: А) да ли је уставна жалба допуштена *ratione personae*; Б) да ли је уставна жалба допуштена *ratione temporis*; и Ц) да ли је уставна жалба благовремена.

А) Испитујући постојање прве претпоставке, односно допуштености уставне жалбе *ratione personae*, Уставни суд је пошао од гаранција које Устав предвиђа у одредби члана 24. став 1. и констатовао да Устав јемчи да је људски живот неприкосновен. Право на живот је апсолутно право и основно је људско право зајемчено Уставом. По оцени Уставног суда, ово право подразумева, поред осталог, позитивну обавезу државе да предузме све потребне мере како би се заштитили животи лица која су под њеном надлежношћу (видети пресуде Европског суда за људска права у предметима: "L.C.V. против Уједињеног Краљевства" од 9. јуна 1998. године, Извештај 1998-III, став 36; "Guerra и други против Италије" од 19. фебруара 1998. године, Извештај 1998-I; "Votta против Италије" од 24. фебруара 1998. године, Извештај 1998-I).

Такође, Уставни суд истиче да постоји изграђена пракса Европског суда за људска права који је представке сродника лица која су лишена живота разматрао с аспекта права на живот из члана 2. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, јер није спроведена делотворна и ефикасна истрага у вези са смрћу тих лица (види, поред осталих, пресуде: "Шилих против Словеније" од 9. априла 2009. године; "Akdeniz и други против Турске" од 31. маја 2001; "Mc Kert против Уједињеног Краљевства" од 4. маја 2001. године). Имајући у виду да је одредбом члана 18. став 3. Устава утврђено да се одредбе о људским и мањинским правима тумаче у корист унапређења вредности демократског друштва, сагласно важећим међународним стандардима људских и мањинских права, као и пракси међународних институција које надзиру њихово спровођење, Уставни суд је, следећи наведену праксу у аналогној ситуацији у којој су подносиоци уставне жалбе били блиски сродници - очеви лица која су под још увек неразјашњеним околностима лишена живота, а поводом чије смрти се спроводи преткривични поступак, закључио да је уставна жалба допуштена *ratione personae*.

Б) Разматрајући питање допуштености уставне жалбе *ratione temporis*, Уставни суд подсећа да је Устав Републике Србије, који установљава уставну жалбу као правно средство за заштиту људских права и слобода, ступио на снагу 8. новембра 2006. године, из чега произлази да се уставном жалбом могу оспоравати само појединачни акти државних органа и организација које имају јавна овлашћења који су донети, односно радње које су предузете након ступања на снагу Устава.

Међутим, Уставни суд указује да процесна обавеза надлежних органа из члана 24. став 1. Устава, да се спроведе истрага, представља посебну и независну дужност, која обавезује чак и када је до смрти дошло пре ступања на снагу Устава. Упркос наведеном, имајући у виду начело правне сигурности, временска надлежност Уставног суда није бесконачна. Стога је Уставни суд оценио да, када је до смрти дошло пре ступања на снагу Устава, само оне процесне радње или пропусти који су се десили после 8. новембра 2006. године могу потпадати под временску надлежност Суда. Такође, између смрти и ступања на снагу Устава мора постојати стварна веза да би процесна обавеза имала ефекат, односно да је значајан део процесних корака који се захтевају овом одредбом обављен, или би требало да буде обављен после ступања на снагу Устава. Суд такође истиче да се могу појавити околности које доводе у сумњу делотворност првобитне истраге (пре ступања на снагу Устава), а могу настати и обавезе да се тежи наставку истраге.

Будући да је у околностима конкретног случаја, у периоду од више од пет година било разних процесних радњи у спорном преткривичном поступку почев од 8. новембра 2006. године, укључујући и чињеницу да је он још увек у току, Уставни суд је оценио да наведено указује на озбиљне недостатке ранијег поступка. Стога Уставни суд сматра да је уставна жалба подносилаца спојива *ratione temporis* са Уставом у оној мери

у којој се односи на догађаје од ступања на снагу Устава. Овакав став Уставног суда сагласан је и са праксом Европског суда за људска права (видети, поред осталих, пресуде: "Šilih против Словеније" од 9. априла 2009. године, ст. 159. и 161; "Hackett против Уједињеног Краљевства" од 10. маја 2005. године). Уставни суд је при том, из разлога контекста, имао у виду и релевантне догађаје пре наведеног датума.

В) Оцењујући питање благовремености уставне жалбе, Уставни суд је имао у виду да је у конкретном случају истакнута повреда права на живот, која се у свом процесно-правном аспекту исказује као обавеза државе да поступа темељно, независно и стварно, а не фингирано, приликом истраге сумњивих смртних случајева, као и да се овај аспект права на живот не може заштити ни у једном другом поступку осим у поступку пред Уставним судом. Дакле, према становишту Уставног суда, оспорена је трајна радња пропуштања надлежних државних органа да утврде околности под којима је наступила смрт синова подносиоца уставне жалбе, па је Уставни суд стога оценио да је уставна жалба благовремена.

Сагласно свему изложеном, Уставни суд је оценио да постоје Уставом и Законом утврђене претпоставке за одлучивање о овој уставној жалби.

7. Полазећи од навода и разлога уставне жалбе, као и утврђеног чињеничног стања, Уставни суд указује на следеће:

Обавеза заштите живота према члану 24. Устава, тумачена према члану 19. Устава да „јемства неотуђивих људских и мањинских права у Уставу служе очувању људског достојанства и остварењу пуне слободе и једнакости сваког појединца у праведном, отвореном и демократском друштву, заснованом на начелу владавине права“, упућује на то да се у овом случају имају применити ставови Европског суда за људска права изражени у Одлуци "Младеновић против Србије" од 22. маја 2012. године, а према којима: обавеза заштите живота према члану 2. Конвенције захтева постојање неке врсте делотворне званичне истраге када су појединци убијени услед сумње у употребу силе, било од стране државних службеника или од стране приватних лица (видети, на пример, пресуду Европског суда за људска права "Бранко Томашић и други против Хрватске" од 15. јануара 2009. године, став 62.); да та истрага мора бити делотворна у смислу да може довести до идентификације и кажњавања одговорних (видети "Оџић против Турске", 1999-III, став 88.); да то није обавеза циља већ обавеза средстава, што значи да су надлежни државни органи у обавези да предузму све разумне мере које су им на располагању како би обезбедили доказе у вези са тим догађајем, укључујући, пред осталог, и узрок смрти; да сваки недостатак у „истрази“ који подрива њену способност да се кроз њу утврди узрок смрти или одговорна особа, може представљати ризик да наведени стандард неће бити задовољен (видети, поред осталих, одлуку "Bazorkina против Русије" од 27. јула 2006. године, став 118.); да постоји имплицитни захтев за хитношћу и разумном експедитивношћу (видети "Yaşa против Турске" од 2. септембра 1998. године, Извештај 1998-VI, ст. 102-04 и "Mahmut Kaуа против Турске" 2000-III, ст. 106. и 107.); да иако могу постојати стварне потешкоће које спречавају напредовање одређене истраге, брзо реаговање власти у ситуацијама које укључују употребу смртоносне силе могу се генерално сматрати суштинским за очување поверења јавности у владавину права и спречавање сваке појаве завере или толерисања незаконитих радњи (видети одлуку "Jularić против Хрватске", од 10. јануара 2011. године, став 43.); да из истих разлога мора постојати довољан елемент јавне контроле истраге или њених резултата како би се осигурала одговорност за полагање рачуна и у пракси и у теорији и да степен јавне контроле који се тражи може бити различит од предмета до предмета, као и да блиски рођаци жртве морају учествовати у

поступку у свим предметима у мери која је потребна како би се чували њихови легитимни интереси (види "Shanaghan против Уједињеног Краљевства", одлука од 4. маја 2001. године, ст. 91. и 92.).

Примењујући наведене опште принципе на околности конкретног случаја, Уставни суд је, иако има надлежност *ratione temporis* да разматра уставну жалбу подносилаца у оној мери у којој се она односи на догађаје од 8. новембра 2006. године (видети тачку 6. у горњем тексту образложења), из разлога контекста узео у обзир све релевантне догађаје и пре наведеног датума.

Уставни суд констатује да је предметни преткривични поступак започет у октобру 2004. године и да до дана подношење уставне жалбе 4. октобра 2011. године, а ни након тога, није окончан. Такође, Уставни суд наглашава да су од самог почетка преткривичног поступка тежишна питања на која се тражио одговор била: 1) да ли су покојни Д.Ј. и Д.М. изгубили животе у међусобном сукобу; 2) да ли је у питању убиство и самоубиство; 3) да ли је њихову смрт проузроковао неко трећи – непознати (НН) учинилац. Након спроведеног поступка пред Војним судом у Београду у предмету Ки. 1185/04, који је од 1. јануара 2005. године настављеним пред Окружним судом у Београду у предмету Вп.Ки. 1341/05, бивши Војни тужилац у Београду је закључио да је Д.Ј. хицима из аутоматске пушке нанео смртоносне повреде Д.М, а затим усмртио и себе, те је поступак окончао одбацивањем кривичне пријаве против покојног Д.Ј. због немогућности кривичног гоњења.

Међутим, Окружно јавно тужилаштво у Београду је, полазећи од тога да је група стручних лица – специјалиста за судску медицину, ортопедску хирургију и трауматологију, психијатрију, психологију, балистику и трасологију, ангажованих од стране Комисије за испитивање околности погибије војника у Касарни Топчидер (коју је образовао Врховни савет одбране државне заједнице Србије и Црне Горе) суштински оспорила налаз и мишљење вештака које је ангажовао суд, ставило предлог за предузимање истражних радњи 13. јуна 2005. године против НН лица, учиниоца кривичног дела напад на војно лице у вршењу службе. Овај преткривични поступак, против НН лица, траје и данас.

Током трајања преткривичног поступка, истражни судија је по предлозима за спровођење истражних радњи наложио више вештачења, која су обављена у Сједињеним Америчким Државама, саслушао укупно 37 сведока и по последњем предлогу тужилаштва предузео бројне неопходне процесне радње како би сведок Р.М, који се налази у притвору Хашког трибунала, био испитан.

Из наведеног, Уставни суд закључује да, иако је преткривични поступак започет одмах након смрти синова подносилаца уставне жалбе, у периоду од 29. септембра 2009. године (када је истражни судија по други пут списе предмета, након спроведених истражних радњи, доставио Окружном јавном тужилаштву у Београду) до 30. маја 2011. године (када је сада Више јавно тужилаштво у Београду, а на иницијативу пуномоћника оштећених, овде подносилаца уставне жалбе, ставило нови предлог за предузимање истражних радњи), нису предузимане било какве радње. Иако Уставни суд прихвата да је надлежном јавном тужилаштву требало неко време за упознавање са доказима који су до тада пред истражним судијом прибављени, ипак налази да се раздобље потпуне неактивности у погледу напредовања преткривичног поступка у овом предмету од једне године и шест месеци чини неразумним. Ово кашњење, заједно са укупном дужином преткривичног поступка од преко седам година, односно преко пет година од ступања на снагу Устава, довело је у питање делотворност спроведених истражних радњи, те је нужно морало имати негативан утицај на изгледе за утврђивање истине.

Имајући у виду све до сада наведено, те чињенице да се са процесноправног аспекта права на живот, у околностима какве постоје у овом предмету, у начелу захтева предузимање истражних радњи које су такве да могу довести до утврђења идентитета одговорних, а да ни након скоро осам година од смрти синова подносилаца уставне жалбе преткривични поступак није окончан, нити се поуздано зна под којим околностима су они настрадали и ко би могао бити одговоран, Уставни суд је оценио да основна сврха овакве „истраге“, која је требало да осигура делотворно спровођење закона који штите право на живот, није обезбеђена, иако је обавеза надлежних органа да спроведу хитну и делотворну „истрагу“ у смислу заштите права на живот од виталног значаја за одржавање поверења јавности у владавину права и правну сигурност.

Следом изнетог, Уставни суд је оценио да је дошло до повреде процесноправног аспекта права на живот из члана 24. став 1. Устава.

8. Подносиоци су у уставној жалби истакли и повреду права на суђење у разумном року, као елемента права на правично суђење из члана 32. став 1. Устава. Уставни суд констатује да је захтев хитности из члана 32. став 1. Устава саставни део члана 24. став 1. Устава у процесном смислу. Стога Уставни суд сматра да није неопходно да се допуштеност или основаност уставне жалбе подносилаца према праву из члана 32. став 1. разматрају посебно (видети пресуду Европског суда за људска права у предмету "Младеновић против Србије" од 22. маја 2012. године, ст. 57. до 59.).

9. Полазећи од свега наведеног, Уставни суд је, на основу одредбе члана 89. став 1. Закона о Уставном суду, уставну жалбу усвојио и утврдио да је подносиоцима уставне жалбе повређено право на живот из члана 24. став 1. Устава, те је одлучио као у тачки 1. изреке.

На основу члана 89. став 3. Закона о Уставном суду, Уставни суд је у тачки 2. изреке одлучио да се правично задовољење подносилаца уставне жалбе због констатоване повреде права оствари утврђивањем права на накнаду нематеријалне штете сваком у износу од по 5000 евра, у динарској противвредности обрачунатој по средњем курсу Народне банке Србије на дан исплате. Приликом одлучивања о висини нематеријалне штете коју су претрпели подносиоци уставне жалбе због утврђене повреде права, Уставни суд је ценио све околности од значаја, а посебно чињеницу да се након више од осам година од смрти синова подносилаца уставне жалбе и даље води преткривични поступак против НН лица, односно да до данашњег дана није утврђено под којим околностима је дошло до њихове смрти, иако су предузимане одређене мере и радње. Уставни суд сматра да наведени новчани износ представља правичну и адекватну накнаду за повреде права које су подносиоци уставне жалбе претрпели. Одлучујући о висини накнаде нематеријалне штете, Уставни суд је имао у виду и праксу Европског суда за људска права у случају "Младеновић против Србије", економске и социјалне прилике у Републици Србији, као и саму суштину накнаде нематеријалне штете којом се оштећеном пружа одговарајуће задовољење.

Уставни суд је, сагласно одредби члана 89. став 2. Закона о Уставном суду, у тачки 3. изреке наложио Вишем јавном тужилаштву у Београду и Вишем суду у Београду да предузму све мере како би се преткривични поступак из става 1. ове одлуке окончао у најкраћем року.

Имајући у виду шири значај ове одлуке за заштиту уставности и законитости и људских права, Суд је закључио да се она објави у "Службеном гласнику Републике Србије", сагласно члану 49. став 2. Закона о Уставном суду.

10. Следом изнетог, Уставни суд је, на основу одредаба члана 42б став 1. тачка 5) и члана 45. тачка 9) Закона о Уставном суду, донео Одлуку као у изреци.

ПРЕДСЕДНИК
УСТАВНОГ СУДА

др Драгиша Б. Слијепчевић